

УДК 340.115

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.26>**Собко Г. М.,**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ**Мох Т. П.,**викладач кафедри тактико-спеціально, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКОВОЇ ДОКТРИНИ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню діяльності органів кримінальної юстиції щодо розуміння доктринальної та правозастосовної практики. Аналізується поняття доктрина в широкому та галузевому сприйнятті дійсності, розглядається відмінність понять «право» та «форма права». Наводиться аналіз генези розуміння доктринальних понять починаючи з Августина та Фомі Аквінського до робіт римських юристів та практиків, а також англійських вчених. Крім аналізу історичного виникнення доктрини в статті аналізується ступінь впливу правових доктрин на законодавця та правотворчий процес, так само як і форми їх прояву в різних державах, далеко не завжди однакові, тож стаття розкриває особливості доктринальної думки Франції, Німеччини, Італії, Англії та США. Більшість країн використовують доктрину як основу судового рішення передбачає відсутність при розгляді справи судової прецеденту, необхідної норми статутного права чи звичаю. Тому при розгляді спірних питань сторони, які беруть участь у судовому процесі, зверталися до відомих юристів з проханням викласти свою думку щодо тих чи інших проблем застосування права. Проаналізовані особливості доктринального ставлення англосаксонської системи права та романо-германської системи права. Розглянуто як впливає трансформація поглядів на доктринальні погляди державі. Надалі проаналізовано Україну як незалежну країну, яка належить романо-германській системі права. Як наслідок різного трактування навіть однойменних правових інститутів, відторгнення практикою моделей, розроблених вітчизняним законодавцем на основі зарубіжного досвіду. Роль правової доктрини як джерела права виявляється в тому, що вона створює поняття та конструкції, якими користуються як правотворчі, так і правозастосовні органи. Міжнародний досвід свідчить, що одним із основних суб'єктів нормотворчої діяльності в розвинутих демократичних країнах є міністерство юстиції.

Ключові слова: право, форма права, доктрина, романо-германська правова сім'я, правотворчість, закон.

Sobko G. M., Mokh T. P. Development of European and domestic scientific doctrine and law enforcement regarding the activities of criminal justice bodies

Abstract. The article is devoted to the study of the activities of the criminal justice bodies regarding the understanding of doctrinal and law enforcement practice. The concept of doctrine in the broad and branch perception of reality is analyzed, the interchangeability of the concepts “law” and “form of law” is considered. An analysis of the genesis of the understanding of doctrinal concepts is given, starting with Augustine and Thomas Aquinas and ending with the works of Roman lawyers and practitioners, as well as English scientists. In addition to the analysis of the historical emergence of the doctrine, the article analyzes the degree of influence of legal doctrines on the legislator and the law-making process, as well as the forms of their manifestation in different states, which are far from always the same, so the article reveals the peculiarities of the doctrinal thought of France, Germany, Italy, England and the USA. Most countries use the doctrine as the basis of a court decision, which assumes the absence of a court precedent, a necessary rule of statutory law or custom when considering a case. Therefore, when considering controversial issues, the parties participating in the court process turned to well-known lawyers with a request to express their opinion on certain problems of the application of the law. The peculiarities of the doctrinal attitude of the Anglo-Saxon legal system and the Romano-Germanic legal system are analyzed. It is considered how the transformation of views affects the doctrinal views of the state. In the future, Ukraine is analyzed as an independent country belonging to the Romano-Germanic legal system. As a result of different interpretations even

of legal institutions of the same name, the practice of rejecting models developed by the domestic legislator based on foreign experience. The role of legal doctrine as a source of law is manifested in the fact that it creates concepts and constructions that are used by both law-making and law-enforcing bodies. International experience shows that one of the main subjects of rule-making activity in developed democratic countries is the Ministry of Justice.

Key words: *law, form of law, doctrine, Romano-Germanic legal family, law-making, law.*

У юридичній літературі, присвяченій аналізу джерел романо-германського права, певне місце посідає доктрина, хоча окремі, спеціальні дослідження, що аналізують саме поняття та розглядають його в контексті конкретної національної правової системи, як правило, не трапляються. Справа в тому, що термін «доктрина» вживається в самому широкому значенні. Так, у філософії під доктриною (лат. *doctrina* – вчення) розуміється деяке систематизоване вчення (зазвичай філософське, політичне чи ідеологічне), зв'язкова концепція, сукупність принципів.

Термін «доктрина» майже синонімічний таким поняттям, як «вчення», «концепція», «теорія» і тому вживається в самому широкому значенні, тобто. як «керівний теоретичний чи політичний принцип. На відміну від філософських, соціально-політичних, економічних, ідеологічних та інших «галузевих» доктрин, що охоплюють собою практично всі сфери життя суспільства та відповідно суспільних відносин, правова доктрина передбачає поширення лише на юридичну сферу і саме тут надає певний вплив як на правотворчий, і на правозастосовний процеси.

Все це повертає нас до питання розмежування понять «права» та «форма права». Як ми вже зазначалося, джерело, право та форма – це різні, але кореляційні поняття та джерелом права є те, що визначає його зміст більшою чи меншою мірою, тому доктрину, здається, слід визнати одним з основних джерел права у романо-німецькій правовій сім'ї, а судову практику (прецедент), в основі якої лежить та ж «доктрина», основним джерелом загального права. Якщо виходити з наведеного розмежування джерела та форми права, то у нас не виникатимуть труднощі щодо Доктрина як одного з основних джерел права континентальної Європи.

Водночас, розглядаючи правову доктрину як джерело права, не слід

забувати про різноманітність її змістовних проявів. Наведемо лише кілька прикладів. Коли

ми говоримо про природно-правове, позитивістське праворозуміння, про християнську доктрину права, яка була виражена Августином і Фомаю Аквінським, то йдеться, очевидно, йдеться про філософсько-правових теоріях, концепціях, тобто. про юридичні доктрини в широкому сенсі, які відбилися у конкретних формах позитивного права (Законах, постановках, судових рішеннях тощо). Якщо звернутися до численним працям правознавців – конституціоналістів XIX століття (У.І. Бенжгот, Т. Мей, Д. Міль у Великій Британії, А. Есмен у Франції, У. Віллоубі в США, В. Лабанд, Р. Гнейст у Німеччині), які створили класичні теорії конституційного права, включаючи такі конституційні доктрини, як парламентаризм, правове, соціальне та демократичне держава, і тут йдеться про правових доктринах у сенсі. Але коли ми згадуємо окремі положення робіт римських юристів-класиків (Павла, Ульпіана, Гая та ін.), англійських вчених та практиків (Гленвілла, Блекстона, Дайсі, Остіна та ін), а також релігійно-правові доктрини в так званих традиціоналістських правових системах, то маємо на увазі юридичну доктрину у своєму (вузькому) значенні слова, тобто. Різні наукові праці, трактати, які є як джерелом, так і формою права.

Таким чином, для уточнення змісту та сенсу поняття «юридична доктрина» слід розглядати конкретну правову сім'ю та національну правову систему на певному етапі історичного розвитку.

Сам по собі досить спрощений погляд, що утвердився понад сто років тому, що доктрина не є джерелом права, не витримує серйозної критики, оскільки, по-перше, подібна думка суперечить усій романо-німецької традиції і, по-друге, нині багато визнають незалежний характер процесу тлумачення, яке вже «перестало знаходити виключно граматичний і логічний зміст термінів закону чи наміри законодавця». Слід також зазначити, що звернення до доктрини у рамках романо-німецької правової сім'ї здійснюється і в ряді інших випадків. Наприклад, за допомогою доктрини

створюється словник та правові поняття, якими користується правотворчий орган Доктрина, поряд з іншими факторами, безпосередньо впливає на законодавця, хоча цей вплив у принципі має опосередкований характер, тобто. Законодавець «часто лише висловлює ті тенденції, які встановилися у доктрині, та сприймає підготовлену нею пропозицію». Ступінь впливу правових доктрин на законодавця та правотворчий процес, так само як і форми їх прояву в різних державах, далеко не завжди однакові (у Франції високо цінуються академічні думки та доктрини, що стосуються суто прикладних аспектів права, а в Німеччині та Італії перевага надається фундаментальним доктринам). Все це говорить про те, що юридична доктрина в широкому сенсі, викладена в наукових працях, знаходить свій відбиток у конкретних правових формах (законах, ухвалях, судових рішеннях тощо).

Що ж до країн загального права, і особливо у Англії, де право спочатку створювалося суддями-практиками і де правової доктрині приділялося значно менше уваги, ніж у державах романонімецької правової сім'ї, роль доктрини як джерела права недооцінювалася. Такий стан справ був природним і закономірним, хоча не слід забувати, що «пануючий прецедент» як у загальному праві та праві справедливості нерозривно пов'язаний з правовою доктриною. У розвитку загального права значну роль відіграли загальноновизнані праці таких відомих для свого часу і згадуваних нами юристів, як судді-теоретики та практики Кок, Бректон, Гленвілл та ряд інших. Їхні роботи, які здебільшого мали доктринально-теоретичний характер широко використовували у судовій практиці. Викладені у них правові прецеденти, положення, ідеї мали у судах Англії, а пізніше – у інших країнах загального права, такий авторитет, з яким можна порівняти лише авторитет закону у країнах романо-німецького права. Невипадково праці зазначених авторів називають у країнах загального права літературними джерелами права. Використання доктрини як основа судового рішення передбачає відсутність при розгляді справи судової прецеденту, необхідної норми статутного права чи звичаю. Тому при розгляді спірних питань сторони, які беруть участь у судовому процесі, зверталися до відо-

мих юристів з проханням викласти свою думку щодо тих чи інших проблем застосування права. Ця думка представлялася судді, який трактував його як «загальнообов'язкове правило поведінки – джерело римського права». У тих випадках, коли не спостерігалася єдиної думки щодо спірне питання, суддя мав право вирішувати, яку думку прийняти.

Усе це неминуче вело до того що, що у країнах загального права склався принцип (доктрина) обов'язковості дотримання (дотримання) прецеденту під назвою *stare decisis*. Або, наприклад, доктрини Верховного суду США (прецеденти тлумачення) вплинули істотно на зміст як чинної Конституції США, і поточного законодавства. Багато поняття конституційного законодавства («міжштатна торгівля», «поліцейська влада», «збігається юрисдикція» тощо) були введені в конституційний та законодавчий обіг не Конгресом чи легіслатурами штатів, а Верховним судом США. Тому уявлення про Конституцію США, яка включає 7 статей та 27 поправок, як про документ, що має безпосередньо пряма дія протягом більше двохсот років, є помилковими. Так, Конституція США є верховним законом країни та найвищим авторитетом, але її провідниками є суди. Як вираз громадського договору, який визначає засади суспільства, цей акт не можна розглядати на тому ж рівні, що й інші закони, спрямовані на доповнення та уточнення права судової практики та деякі, що формують приватні норми. Конституція США, що панує над загальним правом, – закон континентального типу, який не переслідує безпосередню мету розгляду спорів, а встановлює норми загального характеру організації та діяльності адміністрації. Однак її тлумачення, а також тлумачення законів та практики їх застосування визначається нормами загального права, тобто. верховенство судового прецеденту було і залишається одним їх основоположних принципів американської правової системи.

Що ж до англо-американської правової системи, то «юридична доктрина» може бути як джерелом права, так і формою права, які у принципі не зливаються. І, нарешті, у так званих традиціоналістських правових системах «юридична доктрина» є і джерелом правничий та формою права одночасно. Право нерозривно пов'язані з історичним розвитком

будь-якої держави. Проте постійно виникають такі питання; яка роль права в системі соціальних регуляторів конкретної держави? якою мірою зміни у державі викликають трансформацію поглядів у питанні праворозуміння, у правовій свідомості та мотивації поведінки? яка система джерел права та їх ієрархія? та ін. Кожна держава дає свої відповіді на зазначені питання. При класифікації національних правових систем сучасності компаративісти виділяють низку критеріїв (історія виникнення та розвитку національних правових систем, система джерел права, структура правової системи, специфіка юридичної техніки, механізм реалізації права та ін.). Як правило, однією з підстав при виділенні основних правових сімей називається спільність теоретичних концепцій, доктрин, що визначають праворозуміння в цілому, а також правотворчість та правозастосування, зокрема.

З проголошенням державної незалежності та прийняттям Конституції України у 1996 році розпочався новий етап у розвитку національна правова система. Одним із головних напрямів розвитку права у пострадянських державах стало відторгнення соціалістичного права (яке за низкою формальних критеріїв було подібно до романо-німецького правом) та зближення з іншими правовими сім'ями. Щодо України, то ця особливість виявилася у формуванні національної правової системи близька як по зовнішній формі, а й у змісту з романо-германської правової сім'єю. Таким чином, у міжнародно-правовому плані прагнення України до «загального європейського правового простору» стало однією з основних умов розвитку національного права. Разом з тим слід визнати, що у становленні та розвитку сучасної правової системи України простежуються суперечливі тенденції. З однією сторони, у українському праві з'явилися принципи, норми, інститути, галузі та відповідно кодифіковані акти, які раніше вважалися винятковою властивістю буржуазного права (наприклад, Банківський кодекс, Земельний кодекс тощо.). Крім того, галузі права стали розмежовувати на приватні та публічні, що характерно для континентальної правової системи. Приватне право як сукупність галузей права, які регулюють відносини, що забезпечують приватні інтереси, незалежність та ініціативу індивідуальних власників

у їхній майновій діяльності та в особистих відносинах, з'явилося завдяки юридичному закріпленню різноманіття форм власності, і насамперед приватної; створенню юридичних засад вільного підприємництва та розвитку ринкових відносин. У сфері публічного права, що регулює та охороняє загальні інтереси, конституційно були закріплені такі основні ознаки демократичної правової держави як принцип поділу влади, визнання пріоритету права і свободи громадян, принцип верховенства права, запровадження судового конституційного контролю та інших. Усе це стало результатом «перемоги» певних «доктрин».

Разом з тим, з іншого боку, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин зближення з романо-німецькою правовою сім'єю носить складний характер. Розуміння правової держави у західному праві та у романо-німецькій правовій сім'ї, зокрема вимірюється такими критеріями, як політичний плюралізм, послідовний поділ влади, конституціоналізм, примат закону парламенту над наказами президенту (*superiority of statutory law*), свобода підприємництва та договірних відносин, мінімальне втручання держави у ринкові відносини.

Чинне українське законодавство часом не повною мірою відповідає зазначеним критеріям. Слід також зазначити, що сучасне українське право продовжує дотримуватись позитивістської теорії права.

Облік зарубіжного юридичного досвіду та зближення української національної правової системи з романо-німецькою правовою сім'єю не тотожні рецепції права, однолінійному сприйняттю закордонних правових моделей Вони є результатом розвитку українського права в результаті дії багатьох факторів, що зумовлюють цей процес у конкретних історичних умовах України. Звідси, зокрема, можливість різного трактування навіть однойменних правових інститутів, відторгнення практикою моделей, розроблених вітчизняним законодавцем на основі зарубіжного досвіду.

Важаємо, що українська правова система має йти своїм шляхом, мати певні специфічні риси, але при цьому не слід уникати орієнтури на міжнародно-правові та передові закордонні юридичні стандарти, зокрема романо-німецької правової сім'ї, оскільки остання дає Україні не

лише історично-виправданий і усталений вибір юридичних конструкцій (праворозуміння, система та джерела права, правозастосування), але й інші переваги, що впливають з визнання пріоритету загальноновизнаних принципів міжнародного права та забезпечення відповідності ним, а саме: міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. (Стаття 9. Конституції України) [1].

Всі ці аргументи свідчать про те, що романо-німецька правова сім'я в даний час і в майбутньому здебільшого залишається правильним для України орієнтиром. Це стосується джерел права та їх ієрархії. В Україні юридична наука відіграє велику роль для розвитку правової практики, вдосконалення законодавства, правильного тлумачення положень конкретного нормативно-правового акту, але офіційним джерелом права не зізнається. На жаль, ніколи судові та адміністративні акти не використовують посилання на праці вчених-правознавців, хоча при ухваленні рішення нерідко керуються коментарями. Безперечно, заперечувати «юридичну доктрину» як джерело українського права безглуздо. Роль правової доктрини як джерела права виявляється в тому, що вона створює поняття та конструкції, якими користуються як правотворчі, так і правозастосовні органи.

Саме юридична наука виробляє прийоми та методи встановлення, тлумачення та реалізації права. До того ж самі правовстановлюючі органи іноді в назві акту вживають поняття синонімічні «юридичні

В принципі, самі творці права не можуть бути вільними від впливу «правових доктрин»: більш-менш усвідомлено, але правоустановнику (особливо законодавцю) доводиться ставати на бік тієї чи іншої юридичної концепції (теорії, доктрини) та сприймати її пропозиції та рекомендації. Таким чином, як і в романо-німецькій правовій сім'ї, «юридична доктрина» є джерелом українського права та знаходить своє відображення у конкретних формах (законах, наказах, постановах тощо).

Надалі спробуємо дослідити, як наукова європейська наукова доктрина позитивно вплинула на законотворчість України.

Наприклад, в англосаксонській традиції підготовка законів відокремлена від розроб-

лення наукової концепції закону, що стосується здебільшого проектів законів, які готує уряд. Детальні інструкції посадових осіб відповідного міністерства, відповідальних за розроблення концепції, використовуються корпусом урядових юристів, на яких покладено підготовку тексту закону. Текст закону готується цими спеціальними укладачами, але в процесі узгодження посадові особи продовжують допомагати у вирішенні основних питань.

У континентальній Європі підготовкою законів займаються, як правило, адміністратори уповноважених міністерств, які досить часто відповідають за розроблення концепції в галузі, що аналізується. За погодженням з іншими зацікавленими міністерствами функції підготовки проекту виконує головним чином один і той адміністратор або команда адміністраторів. Такий елемент як юридична кваліфікація полегшує виконання такої роботи. Звернення до досвідченого укладача вигідне тим, що на етапі підготовки законів він здатний помітити тонкощі, які впливають з концепції.

У країнах Центральної та Східної Європи підготовка законів покладена переважно на адміністратора або робочу групу уповноваженого міністерства. Іноді юристи, які не працюють у міністерстві, можуть бути уповноважені виконувати цю функцію. Але в обох випадках спостерігається тенденція розпочинати роботу над проектом без належного вивчення наукової концепції, яку проект повинен конкретизувати. Це може призвести до появи законопроекту, що відображає погляди юриста-спеціаліста, вони є результатом його власного досвіду та знань, а не всебічної оцінки місцевих потреб і специфічних умов. Часто в такому випадку нормопроектувальник керується вже існуючими законами, в тому числі інших країн, не аналізуючи, як останній буде діяти в місцевих умовах. Окрім втрати часу робочими групами і парламентом, які можуть розпочати роботу з нуля, це стримує ведення необхідних правових реформ, що може підірвати довіру всіх тих, кого цей законопроект стосується [2, с. 14–15].

Підтримуючи ідею необхідності підготовки проекту закону, яким встановлюються нові або змінюються чинні норми, що регулюють суспільні відносини, на основі концепції, вітчизняний нормотворець зафіксував зазначене положення у Регламенті Кабінету Міністрів.

Водночас, процес створення концептуальних засад дещо новий для вітчизняного законотворчого процесу та не дуже охоче сприймається суб'єктами нормотворення, оскільки в такому разі розроблення законопроекту ускладнюються необхідністю залучення науковців та фахівців, розробленням розрахунків ефективності законопроекту тощо, що, в цілому уповільнює процес розроблення та розгляду законопроекту.

Зазначене свідчить про те, що нормопроектуювальники, перш за все, віддають перевагу швидкості розроблення акту, ніж його глибині та якості. В результаті такої діяльності правовий масив поповнюється поверхневими та недієвими нормами.

Міжнародний досвід свідчить, що одним із основних суб'єктів нормотворчої діяльності в розвинутих демократичних країнах є міністерство юстиції, яке в силу своєї фахової спрямованості щоденно має справу з нормативно-правовими актами всіх рівнів та шляхом проведення правової експертизи виявляє недоліки проектів актів, попереджає прийняття незаконних норм, а також виконує значний обсяг законопроектних робіт. Зокрема, Федеральне міністерство юстиції Німеччини реалізує експертний контроль за нормотворчою діяльністю окремих федеральних міністерств. Воно здійснює контрольні функції до прийняття кабінетом міністрів рішення щодо урядових законопроектів, до видання міністерством відомчих постанов і до видання урядом нормативних постанов. Крім того, міністерство юстиції Німеччини через уряд має прямий вплив приблизно на 84 відсотки прийнятих законів, оскільки більшість з них базується на урядових проектах⁴.

У вітчизняному нормотворчому процесі Міністерству юстиції України як головному правовому експерту держави та законопроектуювальнику в системі центральних органів виконавчої влади також відводиться належить одне з провідних місць.

Указом Президента України від 26 листопада 2003 року № 1348 «Про поліпшення організації законопроектної діяльності» з січня 2006 року на Міністерство юстиції покладено функції головного розробника всіх законопроектів, що вносяться Президентом України та Кабінетом Міністрів на розгляд Верховної Ради [3]. У зв'язку з цим Міністерство юстиції розробляє

проекти законів, які мають соціально значущі наслідки, визначають концептуально нові підходи та є базовими для врегулювання суспільних відносин у відповідних сферах державного управління.

Підвищенню рівня підготовки законопроектів, розроблених центральними органами виконавчої влади, сприяє проведення Міністерством юстиції їх правової експертизи, напрями якої сьогодні суттєво збільшені.

Зокрема, відповідно до статті 4 Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» постановою Кабінету Міністрів від 12 квітня 2006 року № 504 у Міністерстві юстиції запроваджено проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосуються прав і свобод людини як складової частини правової експертизи, який був першим кроком, проте у 2018 році цей закон втратив силу [4]. Але у листопаді ратифікована Стамбульська конвенція, яка надає схожі права щодо гендерної рівності [5].

Під час проведення правової експертизи Міністерство юстиції перевіряє проект акту Кабінету Міністрів на відповідність Конституції України, актам законодавства та чинним міжнародним договорам України, стандартам Ради Європи у сфері демократії, верховенства права та прав людини, зокрема положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерно-правова експертиза), а в разі, коли проект акту належить до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, – на його відповідність *acquis communautaire*.

Одним із елементів впливу на нормотворчу діяльність всіх суб'єктів нормотворчості та контролю за нею в частині недопущення прийняття норм, які порушують права і свободи людини, є проведення Міністерством юстиції державної реєстрації нормативно-правових актів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що стосуються прав, свобод й законних інтересів громадян або мають

міжвідомчий характер, в процесі якої здійснюється їх правова експертиза. За результатами проведення правової експертизи нормативно-правових актів органами юстиції щороку попереджається прийняття більше тисячі незаконних правових норм, у тому числі тих, які порушують законні інтереси фізичних та юридичних осіб.

Не зважаючи на кропітку роботу Міністерства юстиції з підвищення якості нормотворчої діяльності, сучасному нормотворчому процесу гостро бракує оновленої методології, науково обґрунтованих підходів до організації нормотворчого процесу, високого фахового рівня нормопроектувальників та єдиних загальнообов'язкових правил нормотворчої діяльності.

Останнє суттєво ускладнює процес розроблення та опрацювання законопроектів. Нинішній нормопроектувальник, окрім Регламенту Кабінету Міністрів та Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України не має жодного акту, що встановлює правила нормотворчої діяльності та техніки нормопроекування.

З огляду на вищезазначене можна припустити, що ця проблема буде залишатися, оскільки першим кроком для її подолання є прийняттям концептуального нормативного акту, що закріпив би вимоги до нормотворчого процесу (наприклад, закону про нормативно-правові акти).

В наслідок зближення України і ЄС та грантів, які надаються США, в Україні розпочали роботу нові органи такі як НАБУ, БЕБ, ДБР, крім того проведена реформація поліції 2015 році позитивно вплине на зближення правоохоронних органів з населенням. Для боротьби з корупцією прийнято Закон України, який в подальшому вплинув на всі законодавчі акти. Так, суттєві зміни з 2014 по 2022 рік стосувалися Кримінального кодексу України, де змінився підхід до розуміння корупційних кримінальних правопорушень, а отже на зміну головних правових інститутів кримінального права, а саме: звільнення від кримінальної відповідальності, призначення покарання. Крім того ратифіковані Конвенції також суттєво впливають на законодавчі акти. Так, підписана ще у 2011 році Стамбульська конвенція, яка остаточно ратифікована у 2022 році вже має суттєві досягнення як у законодавчих актах щодо протидії домашньому насильству, так і правозастосовній практиці, відносно створення окремих підрозділів поліції, які займаються даною проблематикою, а також практика Суду щодо призначення обмежувальних заходів та покарання за вчинення домашнього насильства.

Суди майже у кожній постанові та вирокі використовують практику ЄСПЛ у мотивуючій частині вироку.

Тож Україні остаточно обрала шлях на Євроінтеграцію, що в повній мірі відображається у подільшій докринальній та законодавчій спрямованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Підготовка законів та управління нормотворчістю в країнах центральної та східної Європи. Київ : УАДУ. 1998. 299с.
3. Президента України «Про поліпшення організації законопроектної діяльності» Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 374/2012 (374/2012) від 01.06.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1348/2003#Text>
4. Кабінет Міністрів України Постанова від 12 квітня 2006 р. № 504 {Постанова втратила чинність на підставі Постанови КМ № 997 (997-2018-п) від 28.11.2018} URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2006-%D0%BF#Text>
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами {Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022} URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text